

УДК 94(477)“1926/2013”
DOI: 10.26661/swfh-2017-49-016

Г. О. Ігнатуша

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА СФЕРА ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОЛЕКСАНДРА ВОРОНИНА: РЕКОНСТРУКЦІЯ ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОДИННОЇ БІБЛІОТЕКИ ВАРАВВІВ–ВОРОНИНИХ

У статті охарактеризовано особистість Олександра Воронина (1926–2013 рр.) – представника громадського і церковного життя української діаспори США – на основі аналізу його родинної бібліотеки. Автор показує духовний світ, професійні та інтелектуальні запити діяча. Розкрито культурологічну складову його творчості. Встановлено зв'язки між інтелектуальним середовищем і творчою діяльністю. Визначено суспільне значення його активності. Оцінено зміст та ідейну спрямованість літератури, яка відіграла роль джерела духовної та інтелектуальної творчості О. Воронина.

Ключові слова: О. Воронин, громадський діяч, духовний світ, творчість, українська діаспора, родинна бібліотека.

Олександр Воронин (1926–2013 рр.) – український громадський і церковний діяч другої половини ХХ – початку ХХІ ст., доля якого поєднала два світи, дві політичні системи ідеєю присутності в них української спільноти, української думки.

Він – наш співвітчизник. Видатний і, одночасно, пересічний, типовий у багатьох відношеннях, оскільки його життєвий шлях проліг не тільки через різні куточки України та світу, а й відбувся у часі бурхливих суспільних і політичних потрясінь.

Тому його доля, життєві ідеали, погляди та устремління дозволяють нам краще зрозуміти насичену подіями та змінами епохи, представником якої він був.

Духовні та інтелектуальні здобутки Олександра Воронина можуть бути темою окремого дослідження. Не претендуючи на вичерпність у цьому плані, спробуємо підійти до характеристики його особистості, взявши за основу джерельної бази матеріали родинної бібліотеки Вараввів-Ворониних, до збирання і впорядкування якої він мав найбезпосередніше відношення. У рамках статті обмежимося сюжетом культурно-просвітницького сегменту цієї бібліотеки.

Не дивно, що історіографія з цього питання практично відсутня, зважаючи на недостатню обізнаність наших співвітчизників з творчістю О. Воронина і, водночас, на незначну віддаленість у часі його відходу у вічність. Тому, надіємось, що наші зусилля будуть сприяти встановленню та популяризації знань про цю яскраву особистість.

На нашу думку, більш детальне знайомство зі змістом родинної бібліотеки Вараввів-Ворониних надасть чимало важливої інформації для реконструкції інтелектуального портрета та духовного образу Олександра Воронина як одного з активних діячів української діаспори у США 50-х рр. ХХ ст., а також всього українського суспільства другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Виконання цього дослідницького завдання узгоджується з поступом сучасної історіографії, яка прагне до соціальних вимірів історичного буття.

Загальну відповідь на питання про інформаційні ресурси родинної бібліотеки Вараввів-Ворониних ми намагалися подати у своїй статті, вміщеній у попередньому випуску “Наукових праць історичного факультету Запорізького національного університету”. При цьому основна дослідницька увага зосереджувалася на громадсько-політичних засадах як складовій частині діяльності О. Воронина. У даній статті акцентуємо увагу на культурно-просвітницьких ідеях, що також були суттєвими рушіями його творчості.

Аналізована бібліотека налічує понад 2200 книг різноманітної тематики і жанру за 40-90-ті рр. ХХ ст. У бібліотеці зібрано книги художнього, громадсько-політичного, історичного, культурологічного, мистецького, релігійного змісту, об'єднані ідеями української національної спільноти, гуманізму, християнських цінностей. Кількість книг на певну тему, повторюваність на їхніх обкладинках прізвищ авторів, дарчі написи на книгах, доповнюючи відомості біографічного характеру, підсилюють джерельну базу для обґрунтованих висновків.

Родинну бібліотеку, яку збирав у діаспорі Олександр Варавва (Воронин) на основі бібліотеки свого батька – Олексія Петровича Варавви (Кобця) (1882–1967 рр.) та своєї дружини – Оксани Миколаївни Вікул (1921–2001 рр.), було передано до Літературно-меморіального музею братів Вараввів у Каневі у першій половині 90-х рр. ХХ ст. У листопаді 1995 р. цей музей відкрито.

Якщо першочергово зосередити погляд на авторстві художніх творів з цієї бібліотеки, приходимо до висновку, що її власник та його найближче оточення були прихильниками світової й української класики. “Божественна комедія” Данте Аліґ'єрі, роман “Вогонь” та оповідання Анрі Барбюса зайняли шановані місця на полицях бібліотеки поряд з “Кобзарем” Тараса Шевченка та “Лісовою піснею” Лесі Українки.

Впадає у вічі широка хронологічна, географічна, тематична, жанрова палітра творів, до образів і авторів створення яких прислухався О. Воронин, з якими співпереживав, у яких навчався, від яких отримував життєдайну силу і творче натхнення.

Художньо-естетичні смаки, духовні запити і уподобання, виховані у родинних традиціях Вараввів-Ворониних, проявилися придбанням і збереженням у книгозбірні творів Лесі Українки, яку надзвичай

шанував батько Олександра. Його захоплення перейняв син. Великою шанувальницею поетеси була і дружина Олександра – Оксана Вікул, відома українська балерина. Свою любов до поетки і оспіваного нею українського фольклору реалізувалися у її танцях власного укладу, зокрема, – за характерами “Лісової пісні” Л. Українки [1].

Примноженням цих художньо-літературних традицій і шанувань стало поповнення бібліотеки збірником праць про Лесю Українку з нагоди 100-річчя її народження [2].

Поміж українських письменників старших поколінь, О. Воронин звернув увагу на творчість Олексі Стороженка – письменника другої половини XIX ст. – знавця українського побуту і традицій, для стилю якого характерне гумористичне відображення дійсності у містично-фантазійному викладі. Цей факт – показ вибірковості, індивідуалізму, осмисленого підходу О. Воронина до літератури, громадської думки, суспільних стереотипів. О. Стороженка не фаворизували у радянські часи. Його мало друкували. На те було чимало підстав: походив із поміщицької родини, служив чиновником при губернських установах, не належав до когорти революціонерів і т. ін. Ще й був поціновувачем української старовини, козаччини. У зібранні Вараввів-Ворониних знайшлося місце друкованому державним видавництвом “Художня література” у Києві 1957 р. двотомнику творів цього автора. На першій сторінці книги – штамп: “Printed in USSR”. Зауважена обставина, а також наявність у книгозбірні чималої кількості книг з подібною печаткою, дозволяє робити деякі припущення. Можливо, подібна література потрапляла до Ворониних від друзів, колег з СРСР, переважно – діячів культури та мистецтва під час їхніх епізодичних відвідин США, або від друзів з діаспори, які мали змогу відвідати СРСР. Існує вірогідність щодо придбання цих книг і у книгарнях США. У будь-якому випадку, цей факт переконаливо доводить, що Воронини мали потребу і змогу долати штучні перепони, створені політичними системами Заходу і Сходу для обмеження культурних контактів між народами.

Цінувався талант майстра української соціально-психологічної новели кінця XIX – початку XX ст. Василя Стефаника [3].

На книжковій полиці знаходимо рідкісне видання драматичного твору відомої української письменниці та громадської діячки Людмили Старицької Черняхівської “Іван Мазепа”. Згідно з постановою Вищої науково-репертуарної ради при відділі мистецтв Головополітосвіти Наркомату освіти УСРР (1 березня 1927 р.), цю драму дозволили до вистави “з умовою показати соціальну роль Мазепи ближче до історичної правди” [4, с.3]. Вперше текст драми опублікувало у Києві кооперативне видавництво “Рух” 1929 р. – тобто того року, коли проти письменниці обрушилася більшовицька каральна система фабрикацією кримінальної справи “Спілки визволення України”. У Радянській Україні постановка її творів стала неможливою. Перевидання драми здійснили 1959 р. у Нью-Йорку.

Таким чином, українська класика XIX – перших десятиліть XX ст. поставала перед О. Ворониним у різножанрових формах художнього слова: поезії, прози, драматургії. У доборі авторів з боку О. Воронина не бачимо політичної упередженості, засліпленості партійними оцінками. Шановані ним митці були різними за своїми громадсько-політичними поглядами – консерватори, ліберали, демократи. Та всі вони відчували себе органічною часткою українського народу, української нації, і вчили цьому відчуттю інших.

Ця ідея національної спорідненості, яскраво забарвлена українською класикою, єднала покоління, відсуваючи партійно догми і пріоритети та повертаючи цінність гуманістичних начал.

Проте особливо О. Воронина приваблювала та захоплювала українська література новітньої доби. Свідчення цьому – п’ятитомник творів Миколи Хвильового, опублікований видавництвом “Смолоскип” (1978–1986 рр.), що став часткою його бібліотеки. У бібліотеці Ворониних опинився і двохтомник творів репресованого радянським режимом письменника, історика, мистецтвознавця, громадсько-політичного діяча Гната Хоткевича. Видання його творів побачило світ на короткочасній хвилі шістдесятництва – політичного потепління у Радянському Союзі. Двохтомник надрукувало видавництво художньої літератури “Дніпро” у 1966 р. Підстав для посиленої уваги родини Ворониних до цього видання могло бути чимало: громадська позиція Г. Хоткевича, не зовсім типове явище його реабілітації як жертви політичних репресій (1956 р.) з огляду на виразний національний характер його творчості, широта його професійної діяльності; тісна пов’язаність Г. Хоткевича з близькою О. Воронину Харківщиною (О. Воронин народився у Харкові). Врешті – українська ідея і була проблематикою його творчості на усіх напрямках: науковому, художньому, мистецькому.

Серед українського художнього слова бібліотеки Вараввів привертає увагу роман “Буйний вітер” Івана Багряного (справжнє прізвище – Лозов’яга, за походженням – теж зі Слобожанщини, м. Охтирка) [5]. Як відомо, “Буйний вітер” – перша публікація роману про українську молодь у Другій світовій війні, що задумувався автором як роман-трилогія. Згодом роман набув широкого визнання під назвою “Маруся Богуславка”. Майстер гротеску, виразник гуманізму та українського патріотизму Іван Багряний імпував Ворониним громадянськими рисами і талантом митця.

У книгозбірні представлені фундаментальні праці “Історія української літератури” Михайла Грушевського, “Енциклопедія українознавства” за редакцією Володимира Кубійовича, “Як ми говоримо” Бориса Антоненка-Давидовича та ін. До речі, Воронини були великими шанувальниками творчості Б. Антоненка-Давидовича. Це помітно з наявних творів цього автора, зібраних у різні часи по всьому світу. Серед них – збірка оповідань “Як воно починалось”, видана у Києві 1969 р. [6], роман “За ширмою” [7] та оповідання “Печатка” [8], що вийшли друком у далекій Австралії у 70-х рр. та, врешті, “Сибірські новели. Тюремні вірші”, які опублікувало видавництво “Смолоскип” 1990 р. [9].

Професійна діяльність О. Воронина зобов’язувала його відповідально ставитися до питань літературознавства, вивчати теорію, розуміти її системні елементи. Він без погорди тримав у власній

бібліотеці посібник для вчителів "Теорія літератури", випущений видавництвом "Радянська школа" (автор О. М. Бандура).

Як автор науково-популярних праць з історії церкви, творів для дітей, літературний редактор, богослов (мав ступінь магістра), – О. Воронин розумів цінність фольклорно-етнографічних основ української літературної традиції. У його читацькому обігу було популярне видання "Українські народні прислів'я та приказки", підготоване Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук Української РСР (1961 р.). Збірник, яким він користувався, подавав численні зразки народної творчості, був розрахований на найширші кола читачів. Не дивлячись на політизовані фрази його передмови (адже він також був виданий в УРСР) про "ідейно-політичне виховання радянського народу" і т. ін., видання мало виразне виховне національно-патріотичне спрямування.

Увага О. Воронина до історичної проблематики проявилася значною кількістю книг цього напрямку у його бібліотеці. Серед них представлена не тільки наукова академічна література, а й література науково-популярного та художнього характеру. Про це свідчить історичний роман Алли Хлистової "Олекса Довбуш", випущений 1970 р. ужгородським видавництвом "Карпати". На цій книзі, крім екслібрису, поставлено печатку "Printed in the Soviet Union". Відмінність цієї печатки від раніше згаданої ("Printed in USSR") хоча й занадто формальна, та все ж показує різні шляхи та час надходження книг радянських видавництв до приватної бібліотеки.

Літературні смаки, і, водночас, громадсько-політичні погляди О. Воронина підкреслюють зібрання номерів часопису "Сучасність" за 80-ті рр. ХХ ст., на які припадає найвища громадська активність діяча. Тоді головним редактором згаданого журналу був Юрій Шевельов – земляк О. Воронина – уродженець Харкова, емігрант, відомий славіст-мовознавець, історик літератури і літературний критик, автор фундаментальних праць з мовознавства. Редагований Ю. Шевельовим часопис ішов у авангарді літературного та громадського життя українців діаспори. Прикметно, що кожен його новий номер був очікуваним, знаходився у центрі суспільної уваги, так само, як і постать його редактора. Скажімо, часопис "Українське Православне Слово", з яким тісно співпрацював О. Воронин, у номері за липень-серпень 1979 р. під рубрикою "З українського життя" подавав інформацію: "Проф. Юрій Шевельов обраний Президентом УВАН у США 29.VI.1979". Поряд на шпальтах вміщено повідомлення про переслідування в СРСР згаданого вже українського письменника Б. Антоненка-Давидовича, караного раніше у сталінських таборах, подано інформацію про смерть відомого українського композитора Володимира Івасюка [10, с.20]. Отже, часопис "Сучасність" був невід'ємною часткою життєвого простору О. Воронина, як людини, що перебувала у потоці літературного, наукового і громадського життя українців.

Варто звернути увагу на прихильність Ворониних до творчості їхнього сучасника – талановитого українського письменника 50–70-х рр. ХХ ст. Олесь Бердника. Найбільш рання з наявних у книгозбірні книжок цього автора – роман-феєрія "Діти Безмежжя" (К. : "Дніпро", 1964), дещо пізніша – повість-легенда "Покривало Ізиди", надрукована у Києві видавництвом "Веселка" 1969 р. Факт придбання першої з цих книг Олександром Ворониним засвідчує його особистий підпис на обкладинці. Він підкреслює предмет особистого зацікавлення. Пізніші видання творів О. Бердника – заокеанські. Письменника почали переслідувати в Україні за ідеалізм, містику, проповіді месіанізму української нації. У бібліотеці Варавів – збірка повістей "Золоті ворота" (1975 р.) [11]. Ці повісті, поширені в українському самвидаві, дісталися за кордон і були опубліковані видавництвом "Смолоскип". Їх друкували без відома і згоди автора. Між СРСР і Заходом стояла "залізна завіса". Коротка біографічна довідка про автора, вміщена видавництвом "Смолоскип", проливає світло на питання, чому ідеї О. Бердника набували притягальності для читачів діаспори. Серед цих читачів і був О. Воронин. З довідки і згаданої книги проступає постать неординарного митця, патріота України, безпідставно гнаного радянським режимом.

Умовну групу складають твори авторів, доля яких виявилася схожою з долею самого О. Воронина – емігрантів, які опинилися на чужині, у різних країнах вільного світу, переважно – у Сполучених Штатах Америки, а також в Австралії, Німеччині, Франції та ін. Частина з цих книг була не тільки близька ідейно, а й показувала переплетення долі авторів цих книг та самого О. Воронина. Про це, наприклад, свідчить книга Миколи Француженка (Вірного) з дарчим написом: "Достойному п. Олександрові Воронину на згадку про спільні переживання в житті й на праці. З пошаною – Микола Вірний – Француженко". Цей напис зроблено на книзі "Портрет поета", 1998 року видання, присвяченій творчій спадщині видатного українського письменника Василя Барки. Тут маємо пригадати, що з М. Француженком О. Воронина єднано багато життєвих стежок. Обидва народилися на Слобожанщині. Воронин у Харкові, Француженко – у Краснокутську. Обоє у молодому віці пізнали суворі реалії Другої світової. Обоє емігрували до Америки. Працювали в один і той же час як радіожурналісти на "Радіо Свобода" та "Голос Америки". (З 1988 по 1990 рр. М. Француженко був керівником Українського відділу "Голосу Америки"). Обоє відзначала глибока християнська свідомість і відданість ідеї відродження Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). Обоє споріднювала любов до України і готовність до самозречення заради неї.

Свідченням цієї духовної єдності побратимів і був дарунок згаданої книги. Вкрай символічними виглядають її зміст і характер. Перед нами професійне дослідження християнської філософії та поетики Василя Барки – видатного українського мислителя, поета, прозаїка. Християнські мотиви поезії, яку аналізує М. Француженко, переважно на основі збірки "Океан" – наскрізні. Оскільки збірку "Океан" [12] та інші твори В. Барки (зокрема повість "Жовтий князь", що розповідає про трагедію голодомору 1932–1933 рр.) [13], знаходимо у бібліотеці О. Воронина, можемо зрозуміти, що дарунок М. Француженка був йому бажаним і корисним.

Отже, українська релігійно-філософська, літературознавча книга М. Француженка у колекції О. Воронина підкреслює глибинну світоглядну єдність обох діячів, зовнішнім виявом якої була спільна професійна діяльність як журналістів.

Тривалий час Олександр Воронин працював поряд з Петром Одарченком – відомим вченим літературознавцем і мовознавцем української діаспори, членом УВАН і НТШ. Тому, після публікації у видавництві “Смолоскип” його книги, яку склали статті, документи, листи, вона зайняла гідне місце у бібліотеці О. Воронина. П. Одарченко був на 23 роки старший за О. Воронина – 1903 р. н. Приїхав до Америки 1950-го року, у ті часи, що і родина Вараввів. Користувався неабиякою повагою колег. Протягом 1955–1973 рр. працював перекладачем і редактором радіостанції “Голос Америки” [14]. Сучасні науковці високо оцінюють творчість П. Одарченка – автора праць “Русифікація України і боротьба за рятуння української нації”, “Тарас Шевченко і українська література”, “Шевченко в радянській літературній критиці”. Відомий літературознавець Володимир Біляїв називає його “патріархом літературознавства”. Він підкреслює такі його риси як вимогливість, прямолінійність “на папері” і, водночас, як окрасу його вдачі – добродушність у розмовах” [15]. Історик С. Білокінь, підкреслюючи його наукову об’єктивність, чесність, сумлінність, працелюбність, відносить його до того “типу науковця” “без якого не встоялася б сама наука” [14]. Під час Другої світової війни П. Одарченко викладав церковнослов’янську мову в православній духовній семінарії у Варшаві. Його молодший син Павло був колегою О. Воронина – працював у середині 80-х рр. ХХ ст. на “Голосі Америки”. Згадаємо, у 1971–1989 рр. О. Воронин був редактором радіостанції “Голос Америки”. Все це не тільки спонукало до взаємної уваги та взаємоповаги, а й споріднювало їх.

Людиною, яка показувала приклад Олександрові Воронину своїм життям і творчістю, був Василь Чапленко – письменник, літературознавець і мовознавець, редактор, дійсний член УВАН та НТШ. Йому належить авторство відомої праці “Історія нової української літературної мови” (Нью-Йорк, 1970). У книгозбірні Вараввів була повість В. Чапленка – “Українці” (Нью-Йорк, 1960 р.), присвячена визвольній боротьбі за українську державність часів національної революції 1917–1921 рр. Час публікації і надходження повісті до бібліотеки, а також наявність у бібліотеці інших книжок з дарчими написами В. Чапленка, дозволяє припуститися думки, що цю книгу автор адресував батькові О. Воронина, як давній товариш і колега по перу.

Сталі зв’язки з родиною Вараввів-Ворониних мав Дмитро Нитченко (літературні псевдоніми – Чуб, Остап Зірчастий), який з 1949 р. проживав у далекій Австралії.

Він глибоко поважав Олексу Варавву (Кобця), називав його своїм дорогим другом, видатним письменником і перекладачем. Цю повагу він висловлював постійно, надсилаючи йому свої нові книги, розповідями про літературне життя української діаспори в Австралії. Д. Нитченко ділився здобутками літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельбурні, яке він очолював.

Передаючи вітання з Австралії дорогому Олексі Петровичу Варавві, Дмитро Нитченко 15 вересня 1955 р. надіслав йому свою книгу “Це трапилось в Австралії” (3 австралійських вражень і пригод) (видану в українському видавництві у Сідней 1953 р.). До неї увійшли оповідання “Австралійський ведмедик”, “За нами гналася смерть”, “На гадючому острові” та ін.

У 1958 р. Д. Нитченко надрукував репортаж-спогади про Другу світову війну “В лісах під Вязьмою” [16]. Як відомо, цей репортаж відзначили на літературному конкурсі Союзу українських організацій Австралії в 1954 р. Ця книга також надійшла до бібліотеки Вараввів з дружнім дарчим написом.

Теплота дружніх відносин збереглася між родинами Нитченків та Ворониних і після смерті О. Варавви (Кобця). З виходом у світ збірки поезій “З-під евкаліптів”, друкованої у Мельбурні українським видавництвом “Просвіта” 1976 р., Д. Нитченко надіслав її “В[исоко]Поважному й Дорогому П[ано]ві Редакторові Ол. Воронині із щирою й незмінною пошаною від упорядника й доглядача за друком цього збірника. Дм. Чуб (Остап Зірчастий) Ньюпорт, Австралія. 5.10.1976 р.”. Збірка розповідала світові й Україні про творчість 14 авторів поетичного слова українців цього континенту. Хоча вона й не змогла увібрати взірці творчості усіх авторів, а серед українців Австралії виявили своєю поетичною творчістю близько 40 осіб, все ж книга була знаковим явищем. Вона, за висловом Д. Нитченка, стала першою ластівкою поетичної творчості українців Австралії, і водночас, мала підстави, щоб явити певний етап і документальне свідчення їх літературної діяльності та здобутків [17, с. 5-6].

Д. Нитченка та О. Воронина об’єднувала й ідея українського шкільництва серед емігрантів. Протягом кількох десятиліть Д. Нитченко працював учителем та директором українських суботніх шкіл у Мельбурні. Відомо, що він викладав, писав програми, інспектував, довівши кількість шкіл до 55. У них навчалось 2 000 учнів. О. Воронин, у свою чергу, викладав в українських школах у Баффоло.

Любов до дітей, прагнення передати їм культурні надбання рідного народу, проявлялася у Д. Нитченка, як і у О. Воронина, створенням книжок для дітей, зокрема – пригодницького жанру. У 1975 р. Д. Нитченко опублікував книгу оповідань, нарисів, віршів “Стежками пригод”, присвятивши її своїм онукам [18]. Об’єднання працівників літератури для дітей і молоді (ОПЛДМ) рекомендувало цей збірник для дітей старшого віку та молоді. Згадану книгу автор двічі надіслав Олександрові з дружиною Оксаною – 24 жовтня 1975 р. та 6 січня 1976 р. Першого разу – адресуючи її “дорогому п. Ред[актору] Ол. Ол. Воронині”, вдруге – Олександрові та Оксані.

У 1978 р. Д. Нитченко познайомив Ворониних зі своєю книгою “З новогвінейських вражень”, надіславши її “дорогому Ол. Ол. Воронині, активному працівникові на укр[аїнській] культурній ниві, разом з дружиною із щирою пошаною і привітом з далекої Австралії” [19].

У дружнє коло, об’єднане любов’ю до спільної вітчизни та рідного слова, Д. Нитченко вводив свою старшу дочку – Лесю Ткач (літературний псевдонім – Леся Богуславець). Збірку гуморесок Лесі “Який Сава, така й слава”, що побачили світ 1979 р. у Мельбурні (Австралія) у видавництві Байда, Д. Нитченко надіслав

О. Воронину того ж року. При цьому він звертається до нього зі словами: "Високоповажному і дорогому п[анові] ред[ектаторові] О. Ворониніві із щирою пошаною. Дм. Чуб 27.12.79 р.". Примітно, що збірка подарована "панові редакторів" починалася оповіданням "Страждання початківця (Замість передмови)", у якому авторка розповідала про сприйняття редакторами літературних творів і своє сприйняття редакторського втручання у її текст ("Від цього у мене темніє в очах і дістаю першу атаку серця" [20, с.6]). До того ж, Л. Богуславець пише, що "свій перший літературний шедевр" вислала "у холодний чужий світ – далеку редакцію" [20, с.5]. За цим може проглядатися далека дорога з Австралії до Америки, а адресатом редактора вповні міг бути і сам О. Воронин. Безумовно, це тільки припущення. Не знаємо достеменно, якою була реакція "пана редактора" на отриманий дарунок, але сам його факт дозволяє припуститися, що О. Воронин мав здорове почуття гумору. Дружні стосунки з Нитченками жодною мірою не похитнулися.

Деякі з творів бібліотечного зібрання Ворониних важко співвіднести з автором включення їх до спільної колекції, оскільки вони у рівній мірі могли бути цікавими як для Олександра, так і його дружини – Оксани. Зокрема, це стосується творів мистецьких. Здавалось би, що сфера мистецтва – це предмет професійного тяжіння О. Вікул. Скажімо, серед книг зібрання зустрічаємо монографію Юрія Турченка "Український естамп" – першу в мистецтвознавчій літературі працю, присвячену історії українського естампа від його зародження до сучасності [21]. Проте, зі згадкою цієї книги згадується і професійно глибоке зацікавлення О. Воронина українською іконою, тиражування зображень якої турбувало його не меншою мірою, аніж Оксану. Скажімо, свій інтерес до графіки на християнську тематику О. Воронин реалізував організацією виставки репродукцій українських ікон. Це було під час ювілейних наукових заходів з нагоди 1000-ліття хрещення Русі-України в Іллінойському університеті 20–25 червня 1988 р. Тоді в ході наукової конференції експонувалася виставка "Ікона в Україні", яку репрезентувала фундація родини Чопівських під керівництвом Славка Новицького. Авторські тексти і коментарі до виставки підготував О. Воронин [22].

Естампами іконописних зображень Ісуса Христа та святого Миколая О. Воронин упорядковував дитяче видання "Світло для світу". Кероване ним видавництво "Воскресіння" на початку 90-х рр. ХХ ст. надрукувало серію новітніх українських ікон.

Таким чином, можна вважати, що мистецько-духовне зацікавлення О. Воронина українською іконою, прагнення її популяризації шляхом друку, було взаємопов'язане з вивченням історії українського естампу.

Об'єктом уваги Олександра Воронина були і українські національні музичні мотиви. Про це промовляє присутність у його книгозбірні книги "Українські композитори київської школи", дарованої одним із її співавторів – Олександром Інгульцем у Лос-Анджелесі (США) у лютому 1972 р. [23]. Книга знайомила читача з творчістю Миколи Лисенка, Олександра Кошиця, Миколи Леонтовича та Кирила Стеценка. О. Інгулець у цій колективній монографії висвітлив життєвий шлях О. Кошиця (1875–1944 рр.).

Ще з Німеччини, де перші післявоєнні роки проживала родина Варавів і де Олександр навчався у богословській академії УАПЦ, він привіз із собою до США "Український народний співаник", виданий у Мюнхені 1946 р. [24]. Збірник містив у собі українські народні пісні з нотами. Першим у цьому збірнику надруковано текст національного гімну "Ще не вмерла Україна", далі – "Заповіт" та козацькі пісні: "Ой, Морозе, Морозенку", "Вже більше літ двісті", "Ой, і не гаразд", "Максим, козак Залізняк", "Ой, п'є Байда", "Засвістали козаченьки", "Зелений дубочку", "Віє вітер", "Стоїть явір над водою" та ін., а далі – чумацькі, стрілецькі, любовні, духовні, жартівливі пісні. Факт належності цієї книги О. Воронину, а не його батькові, засвідчують особистий підпис на ній та кругла особиста печатка з двомовним написом: "О. Воронин O.Voronin" і власною рукою виведена дата "Грудень 1947 р.". Отож, цей збірник пісень був надзвичай цінним духовним скарбом Олександра. Маємо пригадати, що Олександр здобув музичну освіту. Писав музику. На одній із сторінок батьківських праць він залишив приписку пояснення авторства одного зі своїх невеличких музичних творів для дітей. Мова йшла про його спробу зробити більш доступною для інших одну з батьківських поезій, поклавши її на музику і надрукувавши нотний запис разом зі словами вірша. Це було ще у ранньому віці, коли Олександр тільки освоював гру на фортепіано.

Отож, музичне мистецтво, як і живопис, поставало перед О. Ворониним в українських національних формах, які він прагнув досягнути якомога глибше і поділитися своїми надбаннями з іншими.

Чільне місце в бібліотеці зайняли літературні твори батька О. Воронина – Олексі Кобця. Серед них – кілька примірників славетного роману "Записки полоненого", який було видано у різні роки. Представлене і найостанніше п'яте видання [25]. Двома примірниками присутня книга "Сходить сонце" [26]. До її створення Олександр долучився разом із братом Олегом. У реквізитах зазначено, що сини Олексі Кобця проілюстрували цю книгу та художньо оформили її обкладинку. Праця кристалізувала і утверджувала їхні літературні та філософські переконання. Зрілістю, системністю підходу, патріотично-виховним змістом вона залишала глибокий слід у свідомості читача, який перегортав сторінку за сторінкою. Книга враховувала вікові відмінності молоді. Ці риси читанки-хрестоматії влучно підмітив автор передмови – відомий педагог, професор Григорій Ващенко, до речі, у минулому – студент Полтавської духовної семінарії, товариш Симона Петлюри. Він переконував, що книжка має велике практичне значення, "виявляє глибоке розуміння автором дитячої душі, український патріотизм і щире релігійність".

О. Воронин зберіг у своїй бібліотеці і передав на відкритий доступ книги, даровані його дружині Оксані Вікул. Це теж характеризує духовний світ нашого героя. О. Воронин дуже любив свою дружину і зберігав світлу пам'ять про неї. Вона раніше від нього відійшла у вічність (2001 р.). Турботою про неї дихають рядки приватного листування О. Воронина, у яких йшлося про потребу її лікування, про важливість інформації з українського Поділля, звідки була родом Оксана. Символічним пам'ятником їхній спільній з Оксаною справі стало завершення будівництва Вознесенського храму у Каневі, кошти на спорудження якого вони починали збирати у діаспорі разом.

Все це пояснює, чому книги, як пам'ять про Оксану, що розкривають її духовний світ, були любовно збережені Олександром.

Серед найбільш ранніх книг, дарованих Оксані Вікул – повість видатного лірика-імпресіоніста Михайла Івченка "Напоєні дні", видана у Зальцбургу у 1946 р. [27]. Талановитого і гнаного радянським режимом письменника, який припинив писати 1932 р., рано пішов із життя, хвилювали питання гармонії людської душі і навколишнього світу. Ця книга розповідала про мандрівного українського філософа Григорія Сковороду. Образ Оксани надихнув невідомого нам її прихильника за підписом "Віктор Д.", зробити на першій сторінці розлогий дарчий напис символічного і романтичного характеру: "Любій Оксанці, що так само, як і герой цієї новелі, все тужить за великим і неземним, все мандрує світами, шукаючи за ними, все не знаходить своїх напоєних днів".

Серед книг О. Вікул – книги про мистецтво, поезії. Відома українська поетеса на еміграції Емма Андієвська, маючи теплі стосунки з Оксаною Вікул постійно дарувала їй, а також Олександрові, свої твори. Е. Андієвська, як митець, творила у різних амплуа. Працюючи у стилі модерну, звернула увагу на себе високою індивідуальною манерою. Вона, водночас, і письменниця, і художниця, авторка двадцяти дев'яти поетичних збірок, п'яти книжок короткої прози, трьох романів та понад дев'яти тисяч картин. Емма Андієвська високо цінувала Оксану як митця, свідчачи про це пошанування рядками дарчих написів. Ось один із них на обкладинці твору "Джалапіта" (Нью-Йорк, 1962): "Оксані Вікул – мистцю і чарівній людині – найщиріше. Емма Андієвська. Нью Йорк, 17.5.62" [28]. Саме завдяки належності до високого мистецтва вже у 1954 р. О. Вікул потрапила на сторінки видання "Книга мистців і діячів української культури" [29, с.42].

Роман "Герострати" [30] Е. Андієвська підписала О. Воронину 26 лютого 1971 р. Саме там побачила світ ця книга у видавництві "Сучасність". Не виключено, що О. Воронин допомагав редагуванню.

Серед дарованих О. Вікул творів, які зберіг її чоловік – "Збірка без назви" Мойсея Фішбейна – книга блискучих власних поезій і перекладів. Авторство цієї книги, підписаної автором одразу після її виходу – у 1984 р., з коротким побажанням "на добро", промовляє про високі моральні якості подружжя Ворониних. М. Фішбейн – наш сучасник – визначний український поет і перекладач єврейського походження неодноразово своїми моральними, національно-патріотичними вчинками подавав приклад українському суспільству і владі зробити життя кращим. У 1979 р. через відмову співпрацювати з КДБ він був змушений емігрувати до Ізраїлю. У 1980–1981 рр. був кореспондентом відомого вже згаданого часопису "Сучасність", друкованого до 1992 р. у Німеччині та США. З 1982 р. М. Фішбейн жив у Німеччині. Там до 1995 р. він працював кореспондентом, коментатором, редактором в українській і російській редакціях радіостанції "Свобода". Вірогідно, що ця професійна діяльність і зблизила його з родиною Вараввів. Ще одна обставина, яка їх єднала, це дитяча поезія, розуміння важливості виховання молодого покоління. Кожна сторона присвячувала цьому чимало часу і енергії. 2003 р. М. Фішбейн повернувся в Україну. Він – лауреат престижних літературних премій, державних і церковних нагород. Обстоючи активну громадську позицію, гуманістичні цінності, М. Фішбейн залишається моральним прикладом для сучасників.

Серед книжок аналізованої бібліотеки є кілька з печаткою "Фонд "Сейбр-Світло", Львів за підтримки "Фонду сприяння демократії" Посольства США, Київ". Вірогідно їх не було у родинній книгозбірні Вараввів-Ворониних до часу передання її в Україну, хоча тематично вони вписуються в її ідейний контекст. Проте вони могли з'явитися тут саме завдяки передачі цієї бібліотеки, яку здійснював О. Воронин за сприяння згаданого посольства. Цю ідейну єдність, яку плекали Воронини, засвідчує "Антологія нової української поезії": "Вісімдесятники", упорядкована Ігорем Римаруком і видана Канадським інститутом українських студій Альбертського університету 1990 року, що надихає оптимізму українського майбуття [31].

У присутності цього видання символіка невіддільності ідей українського відродження і демократії, України і Світу, і, водночас, хронологічного обрамлення усєї колекції часом "до відновлення державної незалежності України". О. Воронину тоді було 64 роки. Він мав сили і оптимізм, відчуття невідворотності епохальних змін, задля яких завжди намагався бути ближчим до України і сприяти її національному, державному, духовному відродженню.

Безумовно, у рамках статті важко охопити усе різноманіття суспільних зв'язків і духовних потреб О. Воронина, що показують витоки і устремління його як громадського, літературного і релігійного діяча, як особистості, як патріота України. Проте навіть у короткому огляді, який ми спробували зробити, перед нами постає образ неординарної, висококультурної людини, громадянина і патріота, який намагався реалізувати власні можливості відданого служіння своєму народові, Батьківщині, родині, ближнім, керуючись знаннями, національними традиціями, християнськими заповідями та гуманістичними ідеалами.

Джерела та література

1. Ревуцький В. Оксана Вікул / Валеріян Ревуцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.infoukes.com/newpathway/Page745.htm>.
2. Леся Українка 1871–1971 : збірник праць на 100-річчя поетки / упоряд., літ. і тех. ред.: Б. Романенчук. – Філадельфія : Світовий Комітет для відзначення 100-річчя народження Лесі Українки, 1971–1980. – 400 с.
3. Стефанік В. Твори / Василь Стефанік ; упоряд. В. М. Лесин, Ф. П. Погребенник. – К. : Дніпро, 1964. – 552 с.
4. Старицька-Черняхівська Л. Іван Мазепа: вид. 2-ге не змінене / Л. Старицька-Черняхівська. – Нью-Йорк : ООЧСУ і Укр. книгарня "Говерля", 1959. – 152 с.
5. Багрянний І. Буйний вітер / Іван Багрянний. – [Мюнхен] : Україна, 1957. – 423 с.
6. Антоненко-Давидович Б. Як воно починалось / Б. Антоненко-Давидович. – К. : Веселка, 1969. – 194 с.
7. Антоненко-Давидович Б. За ширмою : роман / Б. Антоненко-Давидович. – Мельборн : Об'єднання Укр. Письменників "Слово" Австралійська філія, 1972. – 263 с.
8. Антоненко-Давидович Б. Печатка / Б. Антоненко-Давидович. – Мельборн : Ластівка, 1979. – 85 с.

9. Антоненко-Давидович Б. Сибірські новели. Тюремні вірші / Борис Антоненко-Давидович. – Балтимор ; Торонто : Смолоскип, 1990. – 310 с.
10. З українського життя // Українське Православне Слово. (Саут-Баунд-Брук, Нью-Джерсі). – 1979. – Ч. 7-8. – С. 20–21.
11. Бердник О. Золоті Ворота: збірка повістей / Олесь Бердник. – Париж ; Балтимор ; Торонто : Смолоскип, 1975. – 164 с.
12. Барка В. Океан : лірика / Василь Барка ; вид. 2-е. – Нью-Йорк : Слово, 1979. – 284 с.
13. Барка В. Жовтий князь / Василь Барка. – Нью-Йорк : 86 Відділ Союзу Українок в Америці, 1968. – 212 с.
14. Петро Одарченко [Електронний ресурс] / Фонд колекцій. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія”. – Режим доступу : <http://www.library.ukma.edu.ua/index.php?id=278>
15. Біляїв В. Патріарх літературознавства Петро Одарченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrlife.org/main/cxid/bilajiw1_odar.htm
16. Чуб Д. В лісах під Вязьмою / Дмитро Чуб. – Мюнхен : Дніпрова Хвиля, 1958. – 130 с.
17. З-під евкаліптів : поезії / упоряд. Д. Нитченко (Чуб). – Мельборн : Просвіта, 1976. – 144 с.
18. Чуб Д. Стежками пригод / Д. Чуб. – Мельборн : Просвіта, 1975. – 119 с.
19. Чуб Д. З новогвінейських вражень : на слідах Миклухи-Маклая / Д. Чуб. – Мельборн : Ластівка, 1977. – 128 с.
20. Богуславець Л. Який Сава, така й слава / Леся Богуславець. – Мельборн : Байда, 1979. – 88 с.
21. Турченко Ю. Я. Український естамп / Ю. Я. Турченко. – К. : Наук. думка, 1964. – 338 с.
22. Тисячоліття Християнства в Україні. Урочистості 1988 року / [гол. ред. Осип Зінкевич; голова редкол. д-р. Юрій Солтис]. – Нью-Йорк : Крайовий комітет Тисячоліття Християнства в Україні, 1992. – 524 с.
23. Українські композитори київської школи / ред. та упоряд. М. Гаврилюк. – Буенос-Айрес : Чампіон, 1970. – 85 с.
24. Український народний співаник : збірник українських народних пісень з нотами / муз. ред. : С. Улицький ; Б. Левицький. – Мюнхен : [б. в.], 1946. – 160 с.
25. Кобець О. Записки полоненого : пригоди і враження учасника Першої світової війни / Олекса Кобець ; 5 вид.. – К. : Глобус, 1993. – 335 с.
26. Кобець О. Сходить сонце : укр. дітям і молоді: декламатор-читанка : (поезії, казки, оповідання) / Олекса Кобець; передм. Г. Г. Ващенко, ілюстр. й обклад.: О. Воронин, О. Воронин. – Нью-Йорк : Об'єднання укр. письменників “Слово”, 1961. – 272 с.
27. Івченко М. Напоєні дні / Михайло Івченко. – Зальцбург : Нові Дні, 1946. – 88 с.
28. Андіївська Е. Джалапіта / Емма Андіївська. – Нью-Йорк : В[ид]-во Нью-Йоркської Групи, 1962. – 16 с.
29. Книга мистців і діячів української культури учасників Першої Зустрічі українських мистців Америки й Канади з громадянством у дні 3–5 липня 1954. – Торонто : Друкарня оо. Василіян, 1954. – 312 с.
30. Андіївська Е. Герострати / Емма Андіївська. – Мюнхен : Сучасність, 1971. – 500 с.
31. Вісімдесятники. Антологія нової української поезії / упоряд. Ігор Римарук ; передм. Микола Рябчук. – Едмонтон : Вид-во Канадського ін-ту укр. студій Альбертський ун-т, 1990. – 205 с.

Ignatusha G. Culturological sphere of creative activity of Olexander Voronyn: reconstruction based on the materials of the Varavvas-Voronyn family library

The article describes the personality of Olexander Voronyn (1926–2013) – a representative of the public and church life in Ukrainian Diaspora in the United States – basing on the analysis of his family library. The author shows the spiritual world, professional and intellectual inquiries of the figure. He reveals the culturological component of his work as well as the connections between the intellectual environment and creative activity. The author determines the social significance of his activity and estimates the content and ideological orientation of literature, which played the role of the source of spiritual and intellectual creativity for O. Voronyn.

Key words: O. Voronyn, public figure, spiritual world, creation, Ukrainian Diaspora, family library.